

Program prac konserwatorskich dla zabytkowych murów budynku Tucholskiego Ośrodka Kultury zlokalizowanego na obszarze byłego zamku krzyżackiego z uwzględnieniem ich ekspozycji

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W TORUNIU
DELEGATURA W BYDGOSZCZY
85-102 BYDGOSZCZ, ul. Jezuitska 2
tel./fax 52 322 49 98, 52 322 44 17
NIP 956-16-21-709, REGON 005740463

opinia konserwatorska
nr 468/14
z dnia 19.05.2014r

Opracowała mgr Leonarda Okoń

Bydgoszcz – Tuchola 2013

Okoń Leonarda Studio Artystyczno Konserwatorskie

Kierownik Delegatury
mgr Iwona Brzozowska

ZAKRES OPRACOWANIA – INFORMACJE WSTĘPNE

Niniejsza praca jest częścią szerszego opracowania projektowego. Ma ono na celu wskazanie zasadniczego toku prac konserwatorskich przy obiekcie. Sporządzona została po wykonaniu wizji lokalnej i sondażowych odkrywek konserwatorskich. Na tej podstawie stwierdzono możliwość wykonania częściowego odsłonięcia gotyckiego muru jako świadka zachowanej do dnia dzisiejszego kultury materialnej okresu średniowiecza na terenie miasta Tucholi.

1. RODZAJ OBIEKTU - budynek Tucholskiego Ośrodka Kultury wzniesiony na reliktach zamku krzyżackiego, wpis obszarowy do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego, decyzja nr 374
2. LOKALIZACJA – 89-500 Tuchola, Plac Zamkowy 8
3. INFORMACJE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA:

3.1. ZAMAWIAJĄCY - Tucholski Ośrodek Kultury, 89-500 Tuchola, Plac Zamkowy 8

3.2. WYKONAWCA – Okoń Leonarda Studio Artystyczno Konserwatorskie,
85-171 Bydgoszcz, ul. Wojska Polskiego 8,
tel.: 661 888 611, tel/fax 52 373 86 68,
lenaokon@op.pl

3.2. PODSTAWA OPRACOWANIA

- ❖ umowa,
- ❖ pismo WUOZ.DB.WZN.5142.7.14.2012.ZWF (T.14.53.2012)
- ❖ wizja lokalna,
- ❖ odkrywki sondażowe,

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

- ❖ dokumentacja fotograficzna,
- ❖ literatura:

- Zamki państwa krzyżackiego w Polsce, Janusz Bieszk
- Zamki krzyżackie w Polsce - szkice z dziejów, Haftka Mieczysław
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T.XI, Zesz.17. Dawne województwo bydgoskie, Tuchola i okolice
- Leksykon zamków w Polsce, Kajzer Leszek, Kołodziejski Stanisław, Salm Jan
- Lustracja województw Prus Królewskich 1765, Tom I - województwo pomorskie, cz.III - powiaty świecki, tucholski i człuchowski, wydał Jerzy Dygdała, Towarzystwo Naukowe w Toruniu

3.3. PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania są badania konserwatorskie mające na celu stwierdzenie możliwości dokonania odsłonięcia całości lub części muru gotyckiego w obrębie zabudowań Tucholskiego Ośrodka Kultury oraz program prac konserwatorskich przy zachowanych reliktach.

3.4. ZAKRES OPRACOWANIA

Opracowanie obejmuje badania konserwatorskie ruin zamku krzyżackiego w Tucholi, ze szczególnym uwzględnieniem badania budowy i zakresu występowania oryginalnego muru gotyckiego z możliwością jego ekspozycji po wcześniejszym przeprowadzeniu prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych na podstawie opracowanego programu prac konserwatorskich.

OPIS FORMALNY

Zamek nie zachował się do dnia dzisiejszego. Pozostały po nim jedynie partie fundamentów i maksymalnie fragmentarycznie zachowane mury poziomej pierwszej kondygnacji.

Obecnie budynek, w którego skład wchodzi założenie gotyckie ma z zewnątrz nowoczesny charakter nie wskazujący w żaden sposób na średniowieczną przeszłość. Wzniesiony na planie litery L, dwukondygnacyjny, podpiwniczony z dachem z papy częściowo krytym blachą. W elewacji południowej wejście główne lekko odchylone od osi w stronę narożnika południowo-zachodniego. Z tyłu taras.

Przedmiotowa część gotycka zajmuje południowo wschodni narożnik. Obejmuje piwnice, których ściany w głównej mierze wybudowane są kamiennych głazów polnych. Przekryte sklepieniami kolebkowymi ceglanymi. W części ceglanej tuż nad poziomem warstwy kamiennej umiejscowione niewielkie okienka w kształcie leżących prostokątów. Wznosi się na wysokość pierwszej kondygnacji. Druga kondygnacja nadbudowana współcześnie nie nosi znamion zabytku. W elewacji południowej i wschodniej otynkowane mury zamku o grubości dochodzące do 100 cm. Przebite duże otwory okienne. Tworzą one układ czteroosiowy elewacji wschodniej i sześćoosiowy poziomu pierwszej kondygnacji wschodniego narożnika elewacji południowej.

KRÓTKI RYS HISTORYCZNY

Osadę Tuchola założyli książęta pomorscy. Bezsporny udokumentowany przywilej lokacyjny wydany został w Malborku, dnia 22 lipca 1346 r., w którym Wielki mistrz Henryk Dusemer nadał miastu przywilej prawa chełmińskiego.

Średniowieczna Tuchola składała się z dwóch głównych części: miejskiej i zamkowej. Zabudowa wewnątrz miasta była głównie drewniana. Obiektami murowanymi był zamek a poza nim gotycka fara pw. Św. Bartłomieja, ratusz oraz okalające miasto mury obronne.

Na początku XIV wieku Tuchola stała się siedzibą komtura. Zamek konwentualny zaczęto budować w II/XIV w. po północno-zachodniej stronie miasta. Pierwotnie chroniony naturalnie z trzech stron rzeką Kicz, Jeziorem Zamkowym oraz jeziorem Głębocek. Murowany z kamienia i cegły składał się z zamku wysokiego, średniego i przedzamecza lub zamku wysokiego i dwóch przedzameczy¹. Niestety do dnia dzisiejszego nie zachowały się żadne przekazy mówiące o kształcie zamku i jego rozplanowaniu przestrzennym. Wiadomo jedynie, że posiadał trzy skrzydła i otoczony był murem obronnym z narożną wieżą główną, bramną i danskerem. Prawdopodobnie posiadał baszty obronne. Wjazd na zamek prowadził przez dwa przedzamecza i most zwodzony nad fosą oddzielającą zamek od miasta. W zabudowaniu, na murach którego wzniesiony został Tucholski Ośrodek Kultury pierwotnie znajdował się spichlerz lub zbrojownia.

Po zwycięstwie pod Grunwaldem zamek przeszedł w ręce polskie, po czym jesienią ponownie został przejęty przez Krzyżaków.

I pokój toruński przywrócił Pomorze Zakonowi. Dopiero w 1454 roku po wybuchu powstania antykrzyżackiego zamek obsadziła załoga Związku Pruskiego. II pokój toruński stworzył starostwo grodowe z siedzibą na zamku.

¹ Zamki państwa krzyżackiego w Polsce, Janusz Bieszk, Wydawnictwo Bellona, s. 342

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

W czasie potopu Szwedom na krótko udało się opanować zamek. Odbicie go przez Polaków i późniejsze ponowne próby przejścia spowodowały dotkliwe zniszczenia struktury warowni.

1772 rok to moment przejścia Tucholi przez władze pruskie. Wielki pożar w 1783 roku spowodował prawie całkowite unicestwienie miasta. W związku z ogromnymi zniszczeniami Fryderyk II Wielki wyraził zgodę na rozbiórkę zamku w celu odbudowy budynków miejskich.

Kolejny tragiczny pożar w roku 1871 i kolejna konieczność pozyskania materiału do odbudowy miasta przypieczętowała prawie całkowitą rozbiórkę twierdzy.

Na jego terenie, na początku XX wieku wzniesiono zabudowania Starostwa. W dniu dzisiejszym mieści się w nich Urząd Miasta.

Zabudowanie zamkowe zachowało się również w piwnicach i części parterowej Tucholskiego Ośrodka Kultury. Część z nich jest wyeksponowana pozostałe kryją się pod grubą warstwą tynków pochodzących z przebudowy obiektu w latach 70-tych XX wieku.

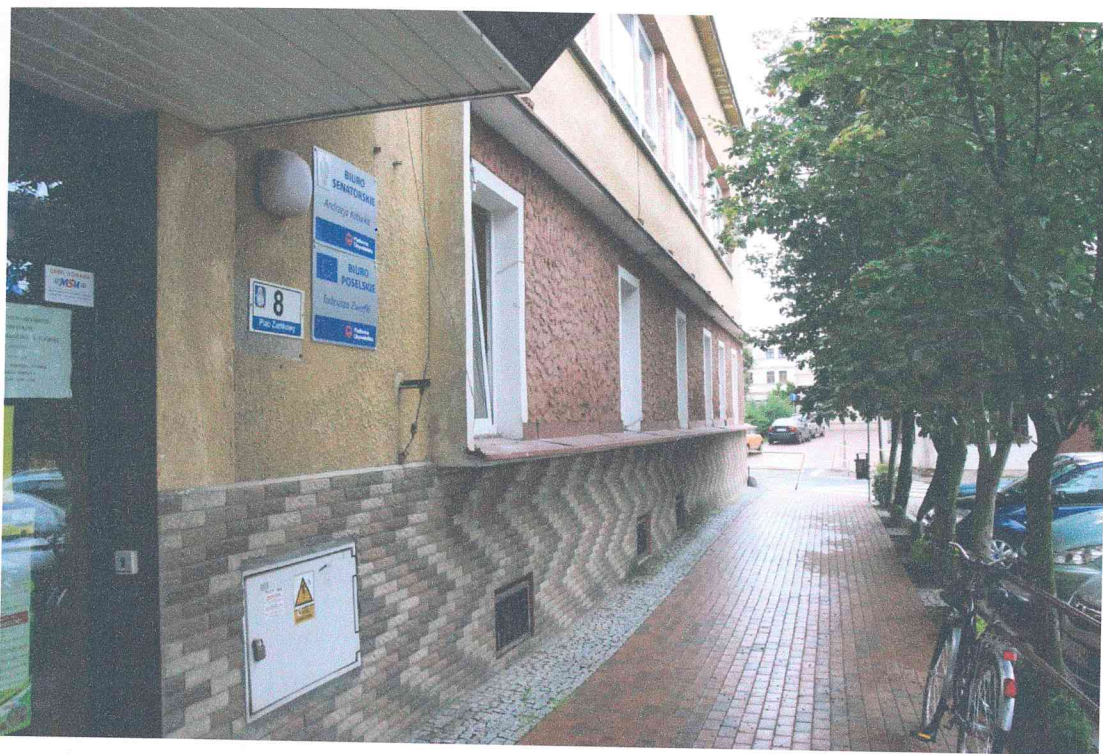
STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Podstawowymi, zachowanymi materiałami budowlanymi są granitowe głązy narzutowe (głównie w obrębie fundamentów) oraz cegły ceramiczne oryginalnie łączone zaprawą wapienną. W trakcie późniejszych napraw zastąpiono oryginalną fugę zaprawami wapienno - cementowymi lub cementowymi. Na stan zachowania budowli wpływ mają czynniki korozyjne, które na przestrzeni wieków miały bezpośredni wpływ na materię zabytkową. Ogólny podział określa czynniki wewnętrzne, czyli jakość oryginalnych materiałów budowlanych oraz staranność wykonania prac w czasie wznoszenia i przebudowy zamku oraz zewnętrzne takie jak usytuowanie obiektu, warunki klimatyczne, zanieczyszczenie środowiska oraz działania człowieka. Te ostatnie mają największy wpływ na zachowanie omawianego obiektu. W czasie współczesnych prac budowlanych i doraźnych napraw zastosowane materiały i metody kolidujące w ogromnym stopniu z założeniami, etyką i punktem widzenia konserwatora.

Najcenniejsze w budynku są dwie części piwniczna i parterowa. Część piwniczna to w głównej mierze mury wykonane z kamienia polnego z kolebkowymi sklepieniami ceglanymi. Parter wzniesiony jest z materiału ceglanego a grubość murów sięga 100 cm. Niestety w czasie ostatniej przebudowy te najcenniejsze części zostały praktycznie całkowicie zasłonięte. Do ekspozycji pozostawiono fragment ceglanego muru we wnętrzu budynku oraz ściany kamienne piwnic. Sposób zabezpieczenia murów szczególnie w partii piwnic jest wysoce niewłaściwy. W części restauracyjnej odsłonięte mury zostały pokryte błyszczącą warstwą lakierniczą lub całkowicie zasłonięte przemurowaniami z płytek ceramicznych. Pomieszczenia niereprezentacyjne są wytynkowane a materiał zaprawy wykazuje wysoki stopień zasolenia. W związku z faktem, że opracowanie dotyczy części elewacyjnej w dalszym opracowaniu poruszona zostanie jedynie kwestia tynkowanych ścian zewnętrznych w obrębie piwnic. Ich stan zachowania ma ścisły związek ze stanem zachowania i przyczynami zniszczeń w partii

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

elewacji. Główny podmiot opracowania, czyli elewacja pokryta jest warstwą tynków i cementowych okładzin co obrazują dwie kolejne fotografie..

1. Elewacja południowa

2. Elewacja wschodnia.

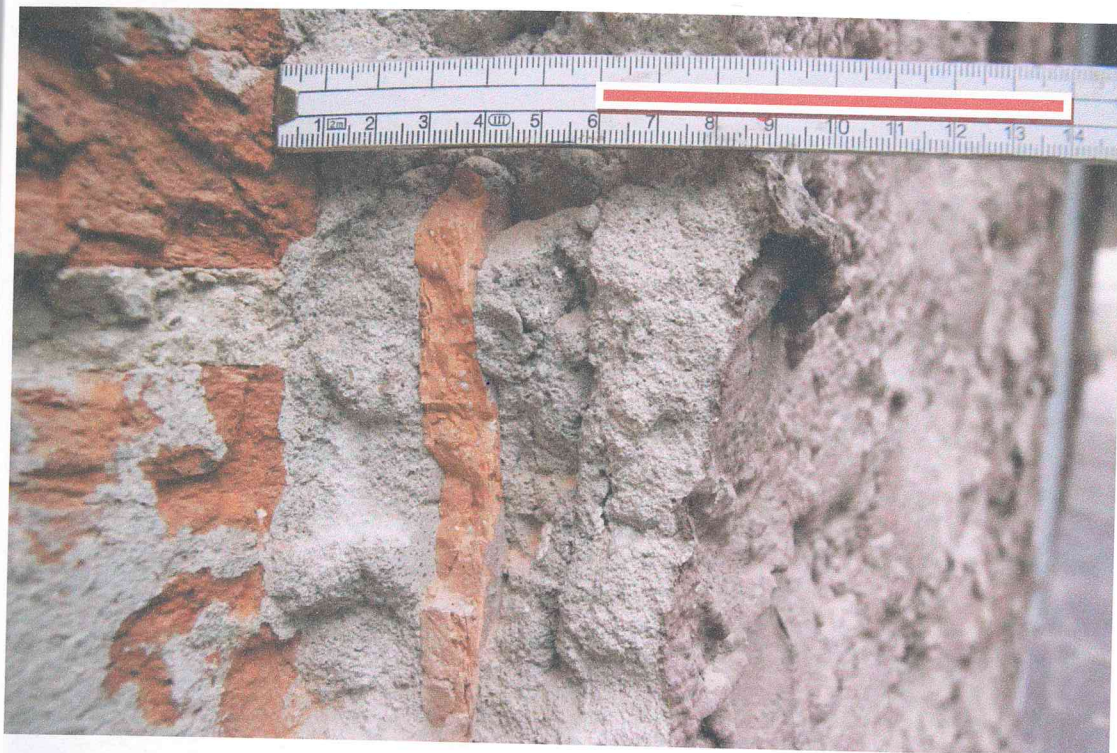
Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

Oryginalne mury zgodnie ze sztuką budowlaną wznoszone były zwężając się ku górze. Spowodowało to, że w czasie ostatniego remontu, gdy podjęto decyzję o otynkowaniu elewacji konieczne było nałożenie tynków o różnej grubości. Wtórne wyprawy tynkarskie są u dołu cieńsze niż u góry. W trakcie wykonywania odkrywki o wymiarach 60 x 53 cm w partii pomiędzy oknami

3. Miejsce wykonania odkrywki na ścianie południowej.

okazało się, że ze względów technologicznych tynki wykonywane były warstwowo. W dolnej części ich grubość wynosi 3 cm przez 9 w części centralnej (fot. nr 4) aż do ponad 10 cm u góry odkrywki.

4. Głębokość tynków w centralnej partii odkrywki.

Aby uzyskać efekt „prostego” muru tynkowanie odbywało się w czterech etapach. Bezpośrednio na mur ceglany nałożony jest 3cm tynk cementowy, następnie płasko murowane dachówki i kolejno w dwóch warstwach tynk cementowy i cementowo-wapienny o różnych grubościach w zależności od pochyłości lica muru.

5. Warstwy tynkarskie.

Spod warstwy tynku odkrywa się dobrze zachowany czytelny wąż.

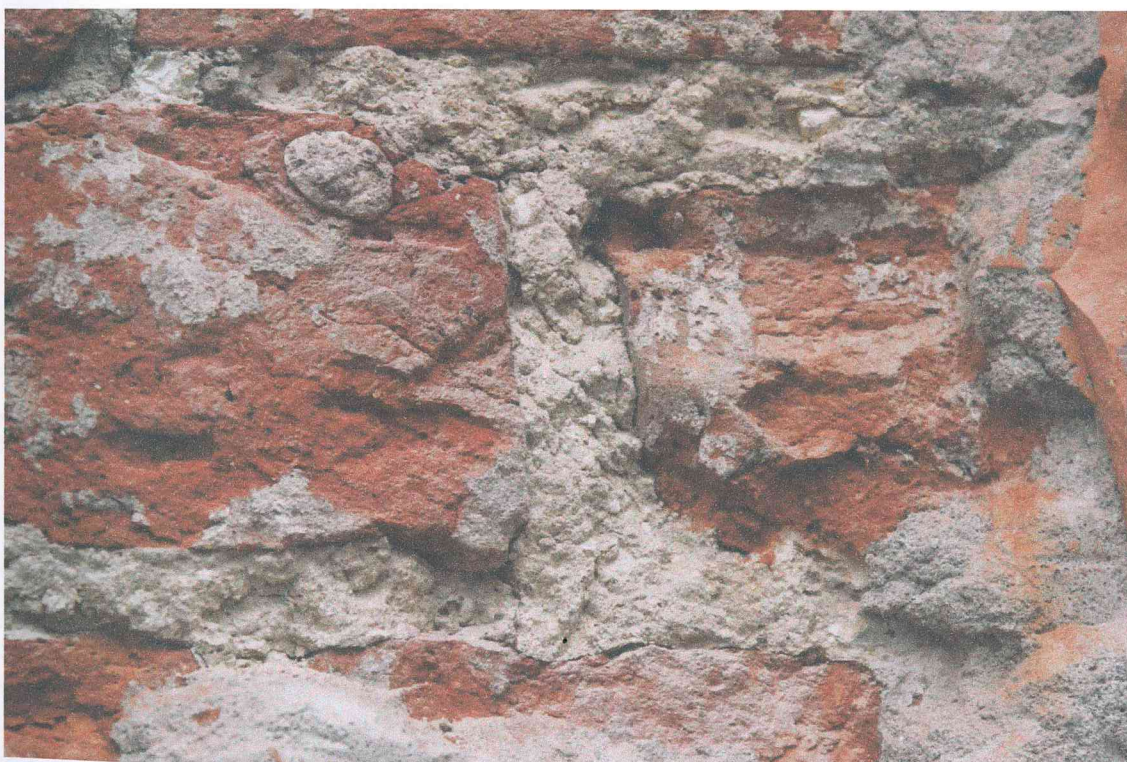
6. Zachowany wąż gotyckiego muru.

Niestety stan cegły i zachowanych zapraw wapiennych po usunięciu twardych zapraw cementowych jest zły. Po odsłonięciu wymagają interwencji konserwatora, głównie ze względu na zniszczenia w obrębie ceramicznym i wapiennych zapraw spoinowych. Powierzchnia cegieł wprawdzie nie osypuje się, nie pudruje lecz większość z nich jest silnie spękana. Wiele spękań i szczelin w ceglach i zaprawie powstała w wyniku dezintegracji spowodowanej zastosowaniem zbyt silnych zapraw tynkarskich na powierzchni ceramicznej. Dezintegrację cegieł obrazuje fotografia nr 7,

7. Dezintegracja cegły.

natomiast zapraw wapiennych fot. nr 8.

8. Zniszczenia fugi.

Kolejne zdjęcie nr 9 obrazuje w jaki sposób zniszczeniu ulega oryginalna powierzchnia muru, nawet w trakcie ostrożnego usuwania wtórnych wypraw tynkarskich.

9. Oderwania oryginalnej substancji zabytkowej wraz z cementową zaprawą.
Poniżej poziomu okien przebiega betonowy parapet.

10. Betonowy parapet z opierzeniem oraz widocznymi zabrudzeniami zaprawą cementową.

Jego wpuszczenie w strukturę muru spowodowało zniszczenie oryginalnej substancji zabytkowej. Ponadto rozbryzgująca w tym miejscu woda powoduje zawilgocenie ściany i jest przyczynkiem do kolejnych procesów niszczących. Mury są zabrudzone zaprawą obecne są również wysolenia w postaci białych wykwitów. Stwierdzono liczne objawy zniszczeń zarówno cegieł jak i zaprawy.

11. Dezintegracja spowodowana zawilgoceniem i działalnością soli rozpuszczalnych w wodzie.

Zniszczenia wynikające ze szkodliwego działania wody i soli rozpuszczalnych w wodzie widoczne są w dużej mierze w partii przyziemia. Źle odprowadzana woda z połaci dachu systematycznie podcieka pod mury budynku. Warstwa wtórnie zastosowanych okładzin cementowych położonych na zaprawę cementową skutecznie uszczelnia i utrudnia odparowywanie wody. Jest to przyczynkiem do ciągłego zawilgocenia dolnych partii elewacji i znajdujących się w tej części pomieszczeń. Szczególnie groźnym czynnikiem niszczącym są wykwity soli, które występują w licznych miejscach na powierzchni muru. Zapewne wykryły one w trakcie wysychania muru w okresie grzewczym. Ponadto na elewacji zauważalny jest silny rozwój mikroorganizmów, organizmów i flory.

12. Zawilgocenie przyziemia.

13. Zniszczenia widoczne na wewnętrznej partii murów obwodowych.

14. Uszczelniająca warstwa okładziny cementowej.

Od strony elewacji wschodniej sytuacja pozornie wydaje się być taka sama. Jednak po dokonaniu dwóch odkrywek, jednej bliżej narożnika o powierzchni 40 x 56 cm

15. Odkrywka elewacja wschodnia, narożnik południowo-wschodni.

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

oraz drugiej o wymiarach 48 x 108 cm bliżej osi elewacji w prawym dolnym narożniku przestrzeni pomiędzy pierwszym a drugim oknem od lewej strony stwierdzono różnice.

16. Odkrywka druga na elewacji wschodniej.

Grubość tynku jest w miarę jednolita 3-4 centymetrowa, głównie występuje tynk cementowo-wapienny delikatniejszy od zastosowanego na elewacji południowej. Dzięki temu w pierwszej kolejności to on uległ zniszczeniu a nie materiał ceramiczny z oryginalnymi zaprawami. Usuwanie tynku nie spowodowało zniszczeń powierzchni cegły. Niestety w okolicach otworów okiennych, choć nie tylko, zaobserwować można zagubienie wążka gotyckiego i wtórne przemurowania. Część z nich pochodzi z okresów wcześniejszych, najprawdopodobniej z czasu barokowej przebudowy a część jest wynikiem współczesnych napraw i ingerencji budowlanych o czym w obu przypadkach świadczy zastosowana cegła, rodzaj zaprawy i sposób wymurowania.

17. Cegła współczesna wbudowana w ościeża okienne.

18. Cegła, najprawdopodobniej barokowa wbudowana w strukturę muru.

Ponadto na odkrywce narożnikowej stwierdzono występowanie cienkich tynków wapiennych. Nie są to tynki pierwotne, ponieważ występująca pod nimi fuga jest

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

wyraźnie zabrudzona. Natomiast sposób ich kładzenia i wygląd wskazują iż mogą one pochodzić z przebudowy w dobie baroku co zdają się potwierdzać dane źródłowe.

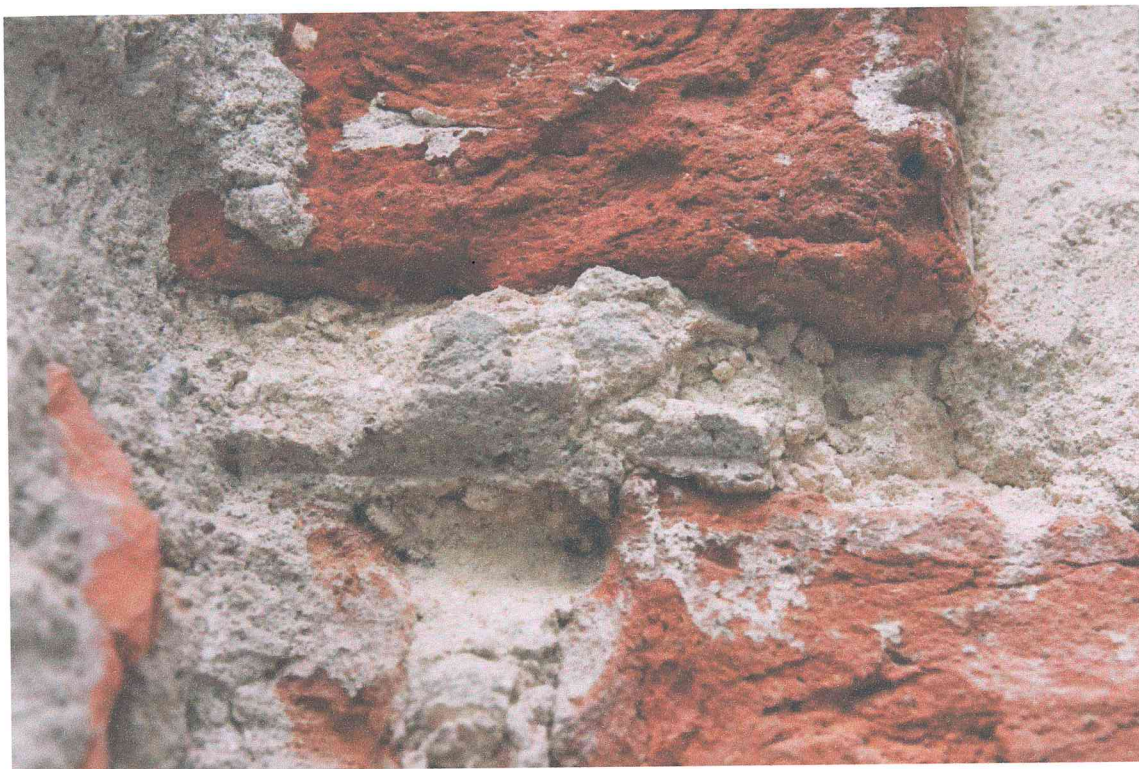
19. Odsłonięty tynk wapienny.

20. Zanieczyszczenia na fudze potwierdzające wtórność tynków.

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

W niektórych miejscach udało się odkryć sposób oryginalnego opracowania fugi. Wykonana była ona z delikatnym zacięciem o lekko trójkątnym profilu.

21. Trójkątny profil fugi.

22. Podcięcie fugi.

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

Kolejnymi przyczynami zniszczeń są wtórne instalacje zamontowane niechlujnie co jest szczególnie widoczne na elewacji wschodniej.

Analizując stan zachowania obiektu, nie stwierdzono wyraźnych spękań murów obwodowych.

Podsumowując główną przyczyną zniszczeń zarówno materiału ceramicznego jak i zapraw jest niestety działalność człowieka:

- zastosowanie nieodpowiednich zapraw i budulca w trakcie napraw i remontów
- złe odprowadzanie wód opadowych, przez co woda i jej zmienne stany skupienia spowodowały rozsadzanie i korozję, ponadto:
- zmienne warunki temperaturowe
- działanie czynników biologicznych oraz
- szkodliwe działanie soli rozpuszczanych w wodzie

CEL I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE WYTYCZNE DO PROJEKTU

W inwestycji, którą jest termomodernizacja i przebudowa Tucholskiego Ośrodka Kultury głównym założeniem konserwatorskim jest w miarę możliwości odsłonięcie i uczynienie jego najstarszej części. W wyniku dotychczasowych remontów gotycka elewacja uległa całkowitemu zakryciu. W związku z faktem, że oryginalna powierzchnia murów nie jest całkowicie zachowana a jej stan techniczny wymaga dużej interwencji konserwatorskiej, na podstawie dokonanych odkrywek można założyć jej częściowe odsłonięcie.

Na elewacji południowej proponuje się ekspozycję fragmentów muru na wysokości okien. W związku z zastosowaniem w partii przyziemia cementowych okładzin mocowanych na zbyt mocną zaprawę cementową najprawdopodobniej niemożliwe okaże się odzyskanie cegły w takim stanie zachowania, który umożliwiłby ich ekspozycję nawet po interwencji konserwatorskiej.

W chwili obecnej nie jest możliwe stwierdzenie z pełną stanowczością czy ściana wschodnia elewacji nadaje się do ekspozycji a jeśli tak to w jakiej formie miałyby ona zostać przeprowadzona. Ze względu na dużą ilość nawarstwień historycznych, zmian i remontów konieczne jest jej całkowite odsłonięcie, które powinno następować etapowo. Odnalezienie, obok oryginalnego wątku ceglanego, barokowych tynków jest przyczynkiem do rozważenia możliwości ekspozycji różnych etapów przemian elewacji budynku.

Po odsłonięciu, najlepiej jeszcze przed przystąpieniem do zasadniczych prac lub w czasie trwania prac remontowych i konserwatorskich konieczne wydaje się zwołanie komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu/Delegatura Bydgoszcz oraz projektantów i podjęcie ostatecznych decyzji o sposobie aranżacji i zakresie ewentualnych ekspozycji.

Prace będą prowadzone w oparciu o zatwierdzony przez WUOZ program prac. Biorąc pod uwagę wartość historyczną i użytkową zabytku oraz stan jego zachowania

Program prac konserwatorskich z wytycznymi do projektu

przyjęto podstawowe założenie przeprowadzenia konserwacji z elementami rekonstrukcji, w celu uczynienia pierwotnego charakteru budynku, ze wskazaniem na jego gotycką proveniencję. Realizując cele i wytyczne prac konserwatorskich przyjęto następujące założenia konserwatorskie:

- należy zwrócić uwagę na nawarstwienia historyczne, które w obiekcie zostały stwierdzone na elewacji wschodniej i w trakcie wykonywania prac podjąć ostateczną decyzję o ewentualnym sposobie ich ekspozycji
- przeprowadzić konserwację z zachowaniem w maksymalnym stopniu wszystkich oryginalnych materiałów: cegieł, zapraw
- usunąć materiały budowlane, które wywołują zniszczenie oryginalnie użytych materiałów, w szczególności wadliwe materiały budowlane użyte w trakcie prac w XX w.
- przywrócić oryginalnym materiałom budowlanym ich pierwotne właściwości, w pracach konserwatorsko-restauratorskich zastosować materiały o składzie chemicznym i właściwościach zbliżonych do oryginalnych.

Użycie wszystkich współczesnych materiałów budowlanych i konserwatorskich należy konsultować z nadzorem konserwatorskim.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Wszelkie prace remontowo budowlane powinny być wykonywane pod ścisłym nadzorem konserwatora zabytków o specjalizacji w zakresie konserwacji rzeźby kamiennej i detali architektonicznych. Natomiast bezpośrednie prace konserwatorskie powinny być przeprowadzone przez uprawnionego, dyplomowanego konserwatora zabytków o w/w specjalizacji.

Przed przystąpieniem do jakichkolwiek prac należy wykonać dokumentację fotograficzną obrazującą pełny stan zachowania obiektu. Konieczne jest również pobranie próbek do oglądu mikroskopowego a następnie po wstępnych kwalifikacjach do ewentualnych badań w celu ustalenia o jakich parametrach zaprawy naprawczej powinny zostać użyte. Na odsłoniętych częściowo tynkach możliwe jest odnalezienie warstw malarskich, które również będą musiały zostać zbadane i poddane konserwacji odpowiedniej dla ewentualnie stwierdzonych mono- lub polichromii. Niniejszy program prac nie obejmuje konserwacji malarstwa ściennego, gdyż w chwili obecnej takowe nie zostało odkryte. Należy jednak mieć świadomość, że w przypadku jego ukazania się spod warstw współczesnych tynków, konieczne będzie stworzenie programu prac konserwatorskich z zakresu malarstwa, sporządzony przez konserwatora o odpowiedniej specjalizacji.

Przed przystąpieniem do zasadniczych prac konserwatorskich konieczne jest w pierwszej kolejności uporządkowanie gospodarki wód opadowych oraz wykonanie izolacji pionowej murów fundamentowych na bazie szlamów mineralnych odpornych na sole np. Sulfatexschlamme firmy Remmers.

1. Wstępna dezynfekcja powierzchni muru.

Zabieg niszczenia drobnoustrojów należy wykonać w miejscach ich wzrostu przesycając warstwy powierzchniowe na głębokość kilku centymetrów preparatem biobójczym np. 2% roztworem wodnym Preventolu R-BO lub produktem fabrycznym (np. Remmers);

2. Usunięcie wtórnych warstw tynków, okładzin i parapetu.

Prace powinny być wykonywane z najwyższą starannością i ostrożnością ze względu na fakt, że usuwany będzie materiał o wyższych parametrach wytrzymałościowych niż odsłaniany i podlegający ochronie i konserwacji materiał ceramiczny. Zastosowane środki mechaniczne powinny w jak najmniejszym stopniu zagrażać strukturze cegły.

3. Oczyszczenie powierzchni muru ceglanego z powierzchniowych zabrudzeń

Po usunięciu tynków powierzchnię muru pokrywają cienkie zabrudzenia oraz resztki zapraw, dalszy zabieg oczyszczania należy wykonać bardzo delikatnie używając metody mechanicznej z użyciem miękkiego ścierniwa podawanego pod niskim ciśnieniem lub użycia metody wspomaganej chemicznie pod warunkiem wykluczenia z zastosowaniem kwasu fluorowodorowego lub kwaśnego fluorku amonu.

4. Usuwanie zaplamień

Na powierzchni mogą wystąpić zaplamienia po mikroorganizmach oraz związkach żelazistych. Mieszanina środków chemicznych odpowiednia do ich usunięcia powinna być dobrana po wcześniejszym przeprowadzeniu prób. Niewskazane jest użycie środków na bazie chloru.

5. Odsolenie silnie zasolonych fragmentów murów

W związku z występowaniem wykwitów soli na powierzchni muru należy przeprowadzić proces odsalania. Proponuje się zastosowanie okładu odsalającego z mieszaniny pulpy celulozowej, drobnego żwirku oraz niewielkich ilości bentonitu. Gro zasolonych cegieł znajduje się w partii styku kamienia z cegłą o okolicach przyziemia. Przed przystąpieniem musi być obowiązkowa wykonana izolacja pionowa a fundamenty odsłonięte. Posadowienie muru na kamiennych głazach narzutowych zabezpiecza zabieg przed podciąganiem wody i kolejnych partii soli z gruntu.

6. Strukturalne wzmocnienie cegieł

Stan zachowania cegieł wymaga bezwzględnie procesu wzmocniania. W niektórych przypadkach wystarczy przeprowadzić go powierzchniowo niekiedy konieczne okaże się wzmocnienie strukturalne. Wzmocnienie należy wykonać stosując preparat o właściwościach hydrofilnych zawierający częściowo skondensowane estry kwasu krzemowego, np. KSE 100 a następnie KSE 300 lub KSE 510 w zależności od stopnia dezintegracji.

7. Wzmocnienie zapraw w murze ceglanym

Zaprawy spoinujące wykazują mechaniczne osłabienie, z tego powodu proponuje się postępowanie wzmacniające jak powyżej.

8. Uzupełnienie ubytków w ceglach

Pojedyncze cegły uległy daleko posuniętej destrukcji i utworzyły się rozległe spękania i ubytki. Zastosowana zaprawa uzupełniająca musi być barwiona w masie oraz co najważniejsze posiadać właściwości zbliżone do właściwości cegieł oryginalnych zdefiniowanych w trakcie badań laboratoryjnych.

9. Uzupełnienie ubytków w zaprawach spoinujących i tynkach

W zaprawie wapiennej spoinującej mur ceglany powstały liczne ubytki. Do uzupełnienia tych ubytków należy zastosować materiał o składzie i właściwościach analogicznych do oryginału. W związku z widocznymi grudkami wapna w oryginalnej zaprawie proponuje się zastosowanie jako materiału bazowego Kalkspatzenmortell firmy Remmers z domieszką materiałów występujących lokalnie. Domieszki do zaprawy powinny być zidentyfikowane w trakcie oglądu mikroskopowego i ewentualnie potwierdzona badaniami laboratoryjnymi. Docelowo fuga powinna zakładana być z obróbką i nadaną formą jak w zachowanych reliktach. Zaprawa do zastosowania w tynkach musi być silniej zmacerowana i posiadać jednolitą konsystencję i strukturę.

10. Wmurowanie i wymiana cegieł

Część cegieł ze względu na swój fatalny stan zachowania lub zastąpienie w wątku nieodpowiednio dobranym wtórnym materiałem będzie musiała być wymieniona na nową. Zastosowana cegła powinna mieć analogiczne właściwości i wymiary oryginału oraz i wmurowana zostać na odpowiednim materiale murarskim. W tym celu proponuje się zastosowanie zaprawy o właściwościach podanych powyżej dla zaprawy spoinującej.

11. Scalenie kolorystyczne

Zabieg należy przeprowadzić przy użyciu farb wapiennych lub samodzielnie wykonywanych farb konserwatorskich. Priorytetem powinna być pełna odwracalność zabiegu a samo scalenie nie może mieć charakteru przemalowania a jedynie delikatnego laserunku.

12. Hydrofobizacja

Przeprowadzenie zabiegu hydrofobizacji, która zabezpieczy mur przed działaniem wody możliwe będzie jedynie w przypadku poprawnego wykonania izolacji pionowej. Do wykonania zaleca się zastosowanie preparatów na bazie rozpuszczalników a nie emulsji.

13. Tynki

Przewiduje się, że materiał ceglany w partii przyziemia, poniżej obecnego parapetu, będzie najbardziej zniszczony. Jego ekspozycja nie zapewniałaby odpowiedniego poziomu estetycznego. Z tego powodu proponuje się po przeprowadzeniu zabiegów konserwatorskich od punktu 1- 10 z pominięciem punktu 8, założenie w tej części tynków renowacyjnych z wyprawą malarską o ceglastej kolorystyce jak na pozostałej powierzchni elewacji.

14. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej

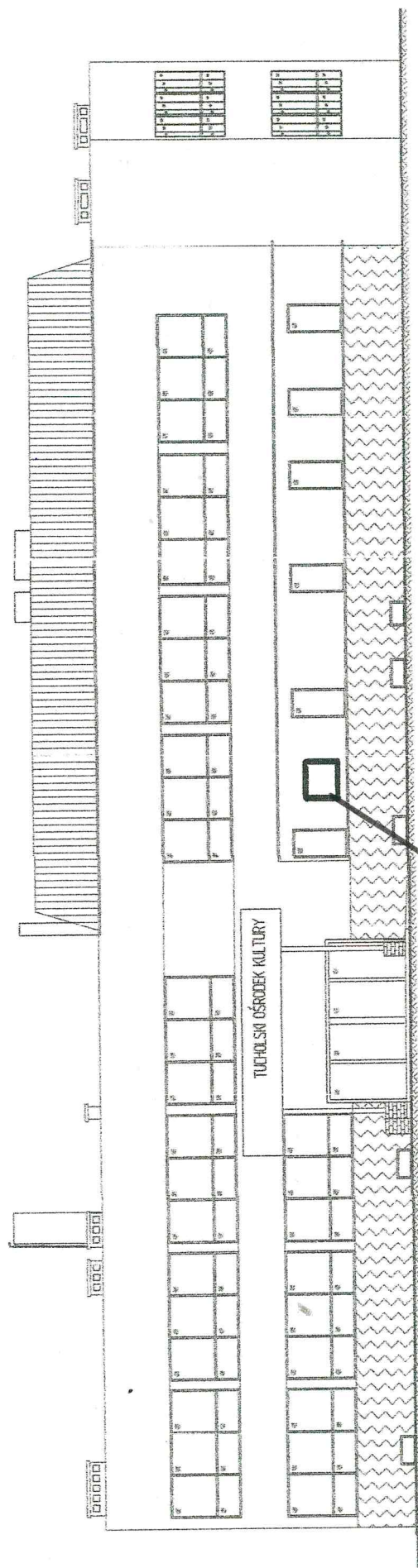
Przebieg wszystkich prac konserwatorskich musi być na bieżąco dokumentowany fotograficznie i opisowo w dzienniczku prac konserwatorskich. Po ich zakończeniu na podstawie bieżących zapisków sporządzona powykonawcza dokumentacja konserwatorska.

mgr Leonarda Okoń
konserwator zabytków
nr 0001, 0002/2005, upr. WKZ 8/99

CZĘŚĆ RYSUNKOWA

Rysunki techniczne pozyskane dzięki uprzejmości firmy : KOMPLEKSOWA
OBSŁUGA INWESTYCJI - Jarosław Góral.

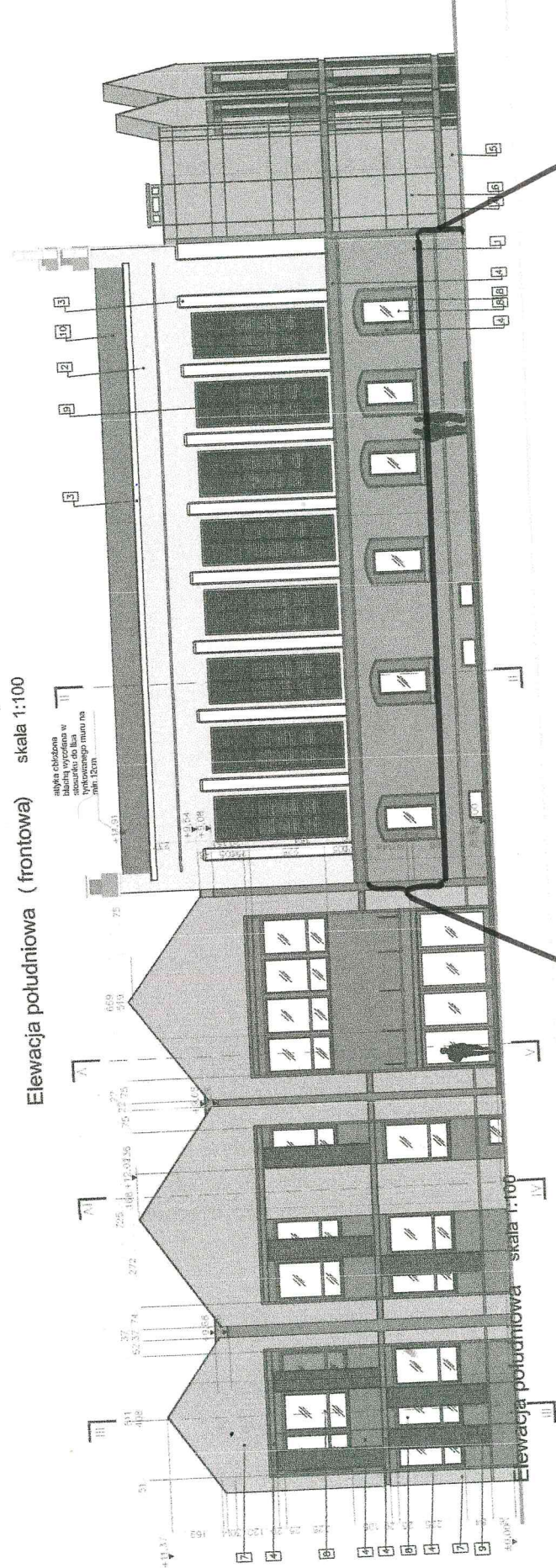
ELEWACJA POŁUDNIOWO-ZACHODNIA

Miejsce usytuowania odkrywki, obrazującej zachowany wążek ceglany

Elewacja południowa (frontowa) skala 1:100

szkła chłodzone
blenda wycofana w
zewnętrznej części
przekrojenia muru na
min. 15 cm

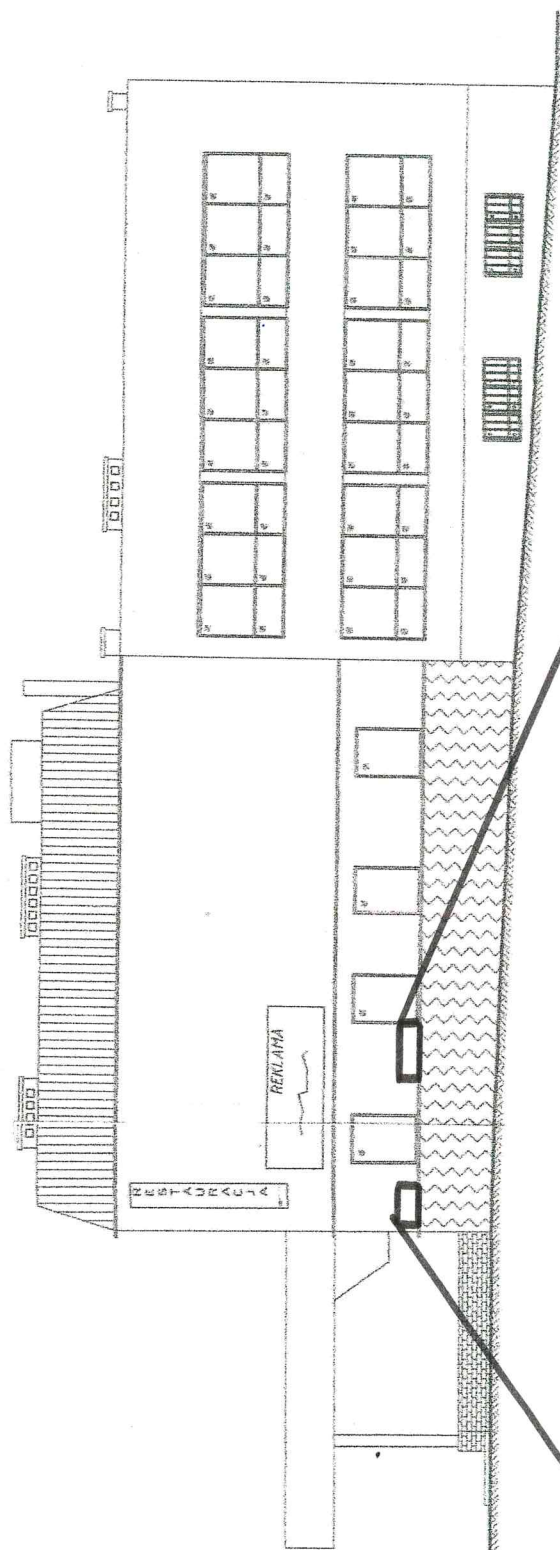

Proponowana przestrzeń do ekspozycji wiatku ceglanego.
Zakres wynikać będzie ze stanu zachowania muru.

Tynki renowacyjne

mgr Leonard Okon
Kopie: 2005, upr. WKZ 8/99
2005, upr. WKZ 8/99

ELEWACJA POŁUDNIOWO-WSCHODNIA

Miejsce usytuowania odkrywki, obrazującej zachowany watek ceglany z cienkim tynkiem

Miejsce usytuowania odkrywki, obrazującej przemieszanie wątków i wtórne przemurowania

skala 1:100

VIII Tynki renowacyjne

mgr Leonarda Oken
konservator zabytków
dypl. PMK 2065, upr. WKZ 8/99